

Právnická fakulta MU v Brně

Letní škola trestního práva 2009

Uherské trestní právo

Ladislav Vojáček

# Změny z počátku novověku

- trestní právo jako samostatné odvětví
- od 16. a 17. století výraznější rozdíly při projednávání soukromoprávních a trestních záležitostí
- písemné soudní řízení (v 17. a 18. století)
- v důkazním řízení také mučení při výslechu (tortura)

# Pokusy o kodifikaci trestního práva

- /Praxis criminalis Ferdinandeae
- Trestní zákoník Josefa II./
- Zákoník o zločinech a jejich trestání 1795
- Návrh zákoníku z roku 1827
- zákony z let 1843 – 1844
  - o deliktech
  - o trestním procesu
  - o vězeňské soustavě

# Zákoník o zločinech a jejich trestání 1795

- návrh sněmovní komise (= Codex de delictis eorumque poenis)
- nikdy nebyl předložen k projednání sněmu
- normy trestního práva hmotného i procesního
- snaha zformulovat základní principy, o něž se má trestní právo opírat
- přirozenoprávní pojetí trestního práva, ale zároveň některé přežití instituty

# Zásady návrhu z roku 1795

- zásada zákonnosti trestního práva
- X připouštěl obyčejové trestněprávní normy
- účel trestu: nejen odrazení pachatele a ostatní veřejnosti od spáchání stejného trestného činu, ale také náprava
- princip rovnosti před zákonem (s výjimkou aplikace trestu bití prutem)
- i delikty proti náboženství (rouhání, pověry a kacířství)

# Návrh z roku 1827

- sněmovní komise
- nepřiliš povedený
- rezignoval na liberální principy
- neuznával zásadu rovnosti stran
- prohluboval dopad stavovských rozdílů
- odmítla jej sílicí sněmovní opozice

# Zákony z let 1843 – 1844

- o deliktech
- o trestním procesu
- o vězeňské soustavě
- schválila je jen dolní komora
- nezůstaly bez ohlasu

# Návrh trestního kodexu 1843

- pro všechny vrstvy obyvatelstva včetně duchovenstva
- obecná a zvláštní část
- trestné činy a přestupky
- kvalitně zavinění, polehčující a přitěžující okolnosti, pokus trestného činu, promlčení a pod.
- delikty: proti osobě, proti majetku, proti společnosti a proti státu
- neznal tělesné a mrzačící tresty ani trest smrti
- stanovil jen horní hranici trestu



# Trestní právo 1848 – 1918

## ■ revoluce

- vytyčen (a neuskutečněn) požadavek kodifikace
- dílčí zákony (zákony o tisku, o tajných soudech ad.)

## ■ bachovský absolutismus

- zaváděny rakouské předpisy

## ■ Judexkuriální konference 1861

## ■ Rakousko-Uhersko

- kodifikace trestního práva
- dílčí zákony

# Judexkuriální konference 1861

- výsledkem Prozatímní právní pravidla
- zásadně platí feudální uherské právo
- návrh zavést osnovu trestního zákona 1843
- učebnice profesora Paulera (1864)

# Kodifikace

- obchodní zákon z roku 1875
- směnečný řád 1876
- živnostenský řád 1872, 1884
- trestní zákon z roku 1878
- přestupkový zákon z roku 1879
- trestní řád z roku 1896
- úprava exekučního řízení z roku 1881
- občanský soudní řád z roku 1911

# Trestní právo hmotné po roce 1867

- zrušení tělesných trestů a věznění v okovech (zák. čl. LII:1871)
- zákon o zločinech a přečinech V:1878 (Codex Czemegi)
- přestupkový zákon 1879
- novelizace 1897 a 1908
- předpisy z předválečné doby

# Zákon o zločinech a přečinech (V:1878).

- vycházel z klasicko-dogmatické školy trestního práva
- trestní delikt = skutečnost, naplňující jisté objektivní znaky (X osobnost pachatele odsouval do pozadí)
- struktura a pojmosloví vesměs jasné, přesné, a proto i poměrně obtížně zneužitelné (X uherská soudní praxe)
- důraz na přesnou formulaci skutkových podstat
- delikty

# Delikty

- rozlišoval zločiny, přečiny a přestupky
- chránil
  - stát, jeho instituce a reprezentanty (včetně panovníka a ostatních příslušníků panovnické rodiny a dualistického uspořádání monarchie + vyžadoval též věrnost monarchii jako celku)
  - život, zdraví osobní integritu a čest jednotlivce
- politické delikty pojímal v liberálním duchu
- nepostihoval zakládání odborových organizací ani organizování stávek a účast na nich

# Přestupkový zákon (zák. čl. XL:1879)

- méně závažné delikty
- neupravoval přestupkové právo komplexně (+ statuty městských a komitátních municipií)

# Předpisy z předválečné doby

- stíhání zahalečů a tuláků (zák. čl. XXI:1913)
- trestněprávní ochrana úřadů (zák. čl. XL:1914)
- tiskový zákon (zák. čl. XIV:1914)
- zákon o ochraně cti (zák. čl. XLI:1914)



# Trestní právo procesní do vydání TŘ

- 1848 – zachovány stavovské rozdíly
- Judexkuriální konference = odstranění stavovské nerovnosti
- ministerská nařízení = přestupkové řízení a řízení před okresními soudy
- neschválená Prozatímní pravidla 1872 (Csemegiho koncept)

# Trestní řád a další vývoj

- **trestní řád 1896**
- rozšíření působnosti **porotních soudů** 1897 (fungovaly od 1867)
- souborná novelizace trestního zákona i trestního řádu 1908 (= podmíněné odsouzení)
- zákon o soudech mladistvých 1913
- po vypuknutí války zrychlené soudní řízení

# Trestní řád (zák. čl. XXXIII:1896)

- francouzský a německý vzor
- liberálnější a humánnější než rakouský trestní řád (důsledně vycházel z obžalovací zásady; jasné a stručné formulace)
- přípravné řízení
- hlavní líčení
- možnost odvolání

# Přípravné řízení

- dvě formy : vyhledávání (policejní orgány) a vyšetřování (vyšetřující soudce)
- převládala písemnost a tajnost
- veřejná obžaloba: státní /královské/ zastupitelství (ovšem žalovat mohl i poškozený)
- zvláštnost: obžalobní senát, rozhodující o oprávněnosti námitek obžalovaného

# Hlavní líčení a odvolání

- zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti
- důkazní řízení: zásada volného hodnocení důkazů
- v první instanci okresní soudy (samosoudcové) a sedrie (tříčlenné senáty soudců z povolání)
- možnost odvolání (také skutkové okolnosti)
- třetí instance (jen případné právní vady rozsudku)

# Porotní soudy

- zákon o tisku 1848 (= tiskové delikty)
- fungovaly od 1867
- rozšíření působnosti 1897 (= i jiné závažnější trestné činy)
- seznamy porotců (předseda sedrie a vrcholný představitel územní správy v daném obvodě)
- vysoký majetkový census
- výběr losem
- v době války nefungovaly

# Trestní právo Slovenského státu

- v zásadě zachována platnost recipovaných předpisů
- zpřísnila a rozšířila se ochrana státu
  - zákon o trestných činech proti státu (č. 320/1940 Sl. z.)
  - zákon o zvýšeném trestání podvratné činnosti (č. 166/1941 Sl. z.)
- opatření vyvolaná vypuknutím SNP

# Retribuce

= potrestání válečných provinilců, zrádců a kolaborantů

- retribuční dekrety (16, 17 a 138/1945 Sb.)

- nař. SNR č. 33/1945 Zb. n. SNR

  - mimořádné lidové soudy

- zákon č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisícího s bojem o znovunabytí svobody ...;

  - 30. září až 28. října 1945

  - obdoba např. v Rakousku, Francii nebo Itálii